

TÜRKİYE'DE TÜM YÖNLERİ İLE SİYER ÇALIŞMALARI

SEMPOZYUM
TEBLİĞLER
KİTABI
2



Türkiye’de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları Sempozyumu
Tebliğler Kitabı
Cilt II

ISBN

Takım: 978-605-85696-1-4

II. Cilt: 978-605-85696-3-8

Bu kitap, Meridyen Destek Derneği tarafından Sonpeygamber.info projesi kapsamında gerçekleştirilen Türkiye’de Tüm Yönleri ile Siyer Çalışmaları Sempozyumu’nda (9-12 Nisan 2015 – İstanbul) sunulan tebliğlerin derlenmesiyle oluşturulmuştur. Tebliğlerin içeriğinden yazarları sorumludur.

© Meridyen Destek Derneği | Kasım 2016 - İstanbul

İletişim / Contact:

Mimar Sinan Mah. Dr. Fahri Atabey Cad. No: 5 34672 Üsküdar – İstanbul – Türkiye
www.meridyendernegi.org – meridyen@meridyendernegi.org

Editöryal Sekreteryası: Hatice Sarı Tan

Redaksiyon: Fatih Demir

Kapak: Salih Pulcu

Mizanpaj: Yunus Emre Kaya

Baskı ve Cilt: Seçil Ofset

www.sonpeygamber.info

www.lastprophet.info

www.derletzteprophet.info

www.posledniyprorok.info

www.ledernierprophete.info

www.hadisvesiyer.org

www.onlinehadis.com

www.onlinesiyer.com

www.sonpeygambercocuk.info

www.seerahforkids.info

www.peygamberinizinde.info

www.hadithandsira.info

Siyer ve Görsellik

*Halide Yenen**

Özet

Siyer, bir biyografi, özel anlamda İslam Peygamberi'nin 63 yıllık hayatını konu edinen eser demektir. Görsellik ise bu biyografinin görsel öğelerle anlatılması anlamındadır. Siyer ve görsellik deyince Hz. Peygamber'in hayatının ekrana yansıtılması anlaşılıyor ve konu, genellikle bu açıdan tartışılıyor. Hâlbuki muhatap kitlenin beynindeki ekranda bir görüntü oluşturan her anlatım, görsel kategorisine girer. Yazılı siyer anlatılarında da görsel, işitsel temalar kullanılarak okuyanın zihninde canlı imgeler oluşturabilmek, sinemadan çok daha geniş görsel tasavvur oluşturabilir. Zira bir şeyin hakikatini görmediğimizde, o hakikati göstermek için çizilen resim hayalimizi sınırlayabilir. Siyeri görsel alana taşıyabilmek, zihinde canlı imgeler kurabilme ve onu dışsal alana aktarabilme kabiliyetini gerektirir. Böyle bir deneyimin dönüştürücü etkisini önemsiyorum. Ancak, nakledilen bilgiler çerçevesinde bir peygamber imgesi oluşturulup, bu imgeye benzer en iyi oyunculuk kabiliyeti olan kişi seçilip, kurgusal senaryoyla bir temsil icra edilip "peygamberim/niz işte böyleydi" diyerek onu tanıtmaya faaliyetinin zanla, öznel tasavvurlarla karıştırılmış kurgusal bir gösteriden öteye gitmemesi tehlikesi üzerinde de düşünülmalıdır.

Siyer ve Görsellik

Görsel kültürün egemen olduğu bir yüzyılda yaşıyoruz. Sinema, televizyon, gazete, dergi video, afiş gibi araçlarla üretilen görüntülerle çevrili her yaşamımız. Nesiller arasındaki kültür aktarımı, insanlar arasındaki iletişim, bilhassa sinema ve televizyon aracılığıyla görsel ve sözel dille yapılandırılmakta. Gösterilen ve işittirilen üzerinden oluşturduğumuz bir dünyada yaşar

* Dr., Uzman Vaiz, Kayseri İl Müftülüğü.



hale geldik. O kadar ki tabiattaki bir manzaraya, bir ağaca, bir hayvana, yağmurun karın yağışına, denize, güneşe bakmanın görsel bir değeri yok. Eğer bunlar, tabii ortamından ve zamanından çıkarılıp belirli bir bakış açısıyla bir anlam etrafında çerçeveleli sunulursa, ‘görölmeye değer’ niteliği kazanmakta.

Kitle iletişim alanındaki teknolojik gelişmelerin etkisiyle zaman çok hızlı akıyor. Böyle bir çağda okumak ve düşünmek, hayli meşakkat içeren bir çaba haline geldi. Bakıp geçiyoruz, duyup tekrarlıyoruz. Tekrar, derinleşme içerdğinde, bir üst varlık boyutuna geçirip sözün ve görüntünün üzerindeki kabuğu parçalayabildiğinde, elbette olumlu bir durum. Ancak tekrarlarımız, bir kayıt cihazının tekrarı gibi, bilgi ve davranış değil sadece taklit üretmeye başladı.

Görerek, temas kurarak dolayımız algılamak, sadece duyarak ya da okuyarak idrak etmekten elbette daha güçlü bir kavrayıştır. Lakin teknoloji, bize nesnelere kendisini değil, iki boyutlu görüntüsünü sunuyor. Görüntü, gerçeklik dediğimiz dış dünyadaki nesnelere benzeri ya da taklidir; hakikati değil. Oysa hakikatin fizik âlemi aşan, düşünme ve tahayyül aracılığıyla yüklenebileceğimiz canlı bir boyutu var. Etrafımız o kadar çok görsel uyarılarla kuşatıldı ki görüntü asıl haline geldi. Fizik, metafizik, etik, estetik gibi çeşitli varlık boyutlarında aynı derecede faaliyet gösteremiyor. Görüntü tahayyülümüzü, düşüncemizi sınırlıyor. Maddeye alışkanlık kazanan akıllar gösterilende hapsoluyor; Sadık Yalsızuçanlar’ın da ifade ettiği gibi “yapay ve yalancı olanla oyalanıyor insanlar.”¹ Oysa Kur’an-ı Kerim’de bizden eşyanın ötesine geçmemiz istenir; kâinatın, insanın, devenin yaratılışına, bal arısına, sivrisineğe, karıncaya, dağların dikilişine, yerin yayılışına, göklerin yükseltilmesine, denizlerin gemilere, hava boşluğunun kuşlara mekân oluşuna, güneşe, aya, yıldızlara, çöllere, nehirlere ... çevrilir bakışlarımız. Yalnız mücerret bu varlıklardan değil, bu görsel temalarla anlatım içinde bir yaratma hadisesinden, bir yaratıcının varlığından, ahiret ve hesap gününden de bahsedilir ve ‘bakmaz mısınız’, ‘düşünmez misiniz’, ‘ibret almaz mısınız’ uyarısıyla dikkatimiz, duyarlarla algıladığımız kâinatın ötesindeki hakikate çekilir.

İslam düşünce geleneğimizde de, bilhassa İbn Arabî’de, âlem diye isimlendirilen şeyin Allah karşısındaki durumu, şahsa göre gölge gibidir. Âlemin, kendi başına buyruk, kendi kendine oluşmuş gerçek bir varlığı yoktur. Kelimenin tam anlamıyla gerçek varlık, Hakk’ın kendisidir. Âlemin Hakk’a nispetle gerçekliği, O’nun isimlerinin tecellileri olmasıdır; başka değil. Âlemin, Hakk’ın varlığının dışında, kendi başına varlığını sürdüren ilave bir şey gibi görünmesi, bir hayalden, bir vehimden başka bir şey değildir; çünkü âlemin, Hakk’tan bağımsız bir varlığı yoktur. “Dünya, yolcu için bir konaklama yeri ve geçilmesi gereken bir köprüdür”, der İbn Arabî. Allah, rüyayı nasıl bir köprü yapmış ve onun üzerinde yürümeyi ‘tabir’ diye nitelemişse, bütün bir âlemi de esmasının tecelligâhı kılmıştır. İşte bu

1 Sadık Yalsızuçanlar, *Rüya Sineması*, Kırkambar Yayınları, İstanbul, 1998, s. 293.

tCELLİLER, YEGÂNE GERÇEK VARLIK OLAN HAKK TEÂLÂ'YA ULAŞTIRAN KÖPRÜLERDİR.²

Bu köprüleri gösteren, duyulara, tahayyüle ve akla hitap ederek insanı tefekküre sevk edecek bir sanat diline hakikaten ihtiyacımız var. Çok sayıda uzmanlık alanına bölünmüş akademik çalışmaların kuru nakilci, soğuk yorumlayıcı, parçalayıcı dili, konu bilhassa insan ve davranış bilimleri olduğunda hayata değmiyor. İrfanî gelenekte müşahedeye/görmeye dayandırılan bilgi, ahlâkî yetkinlik ve ontolojik yükselme ile ilişkilendirilirken³ modern bilginin yasaları aklı, maddenin madde ile olan ilişkisinde tâbî olduğu kurallar alanında mahsur bırakıyor.⁴ “Bizler tümüyle kendi sorunlarımızla ilgileniyor ve gerçeğe miyop gözlerle bakıyoruz”⁵ diyor Fellini bir söyleşisinde. Nesnenin nesne ile ilişkisinden öteye geçemeyen bir mantık içinde mahsur bırakılan aklın, hakikatle ve dolayısıyla ‘insan’la irtibatı kalmamakta.⁶ Yaşadığımız hayata, iç dünyamıza dokunan, akledilir, hissedilir, duyulur, görülür anlatım biçimleri geliştirmeye her zamankinden daha fazla gereksinim var. Ancak mevcut görsel sanatlar bunu ne kadar başarabilir? Belki de soruyu şöyle sormak daha uygun olacaktır; sanatsal bir görüntü nasıl olmalıdır? Tarkovski’nin ifade ettiği gibi içinde hayatın gerçekliğini, anın tekrarlanamazlığını ve sonsuzluğu barındıran bir görüntü; kendisini dile getiren maddi dünya üzerine inşa edilmiş ancak bilincimizle hakikat arasında bir köprü oluşturan, hakikatten bir izlenim sunarak izleyiciyi sonsuz tefekküre yönelten bir görüntü?⁷ Evet, böyle bir görsel dile ihtiyacımız var. Lakin böyle bir görsel dil, izleyicilerin tahayyülünü kaydedilmiş görüntülerle sınırlarken anlaşılabilirlik bakımından idraklerini de o derece zorlamakta. “Sinemada izleyicinin seçim özgürlüğü nerededir? diyor Tarkovski; “Her çerçeve, her sahne, her bölüm eylemleri, manzaraları, karakterlerin yüzlerini dışarıdan betimlemez de kelimenin tam anlamıyla kaydeder. İşte burada izleyici tarafından kabul görmemek gibi korkutucu bir tehlike söz konusudur. Çünkü filmde, somut olan hiç de muğlak olmayan bir biçimde seçilir, izleyicinin kişisel, duyuşal deneyimi de buna isyan eder.”⁸ Dış idrak güçlerimize sunulan maddi gerçeklik alanını, bu ister cismani gerçekliğin kendisi isterse görsel sanatlarla aktarılan görüntüler olsun, öylece idrak ettikten sonra üzerine hayal perdesi örterek ötesindeki hakikati

2 İbn Arabî, *Füsûsü'l-Hikem*, çev: Ekrem Demirli, Kabcacı Yayınları, İstanbul, 2013, s. 104 vd; İbn Arabî, *Fütûhât-ı Mekkiyye*, çev: Ekrem Demirli, Litera Yayıncılık, Cilt 8, s. 330 vd, Cilt 2, s.159, 144-145; İzutsu, *İbn Arabî'nin Füsûs'undaki Anahtar Kavramlar*, çev: Ahmed Yüksel Özemre, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 1999, s. 129 vd.

3 İbn Arabî, *Fütûhât-ı Mekkiyye*, Cilt 1, s. 303, Cilt 2, s. 17; Enver Gülşen, *Sinemanın Hakikati*, Külliyyat Yayınları, İstanbul, 2011, s. 54; Halide Yenen, “Sühreverdî Üzerine Çalışmalar -I- Huzûri Bilgi”, *Kutadgubilig Felsefe Bilim Araştırmaları*, Sayı 15, Mart 2009, ss.113-134, s. 117.

4 İsmet Özel, *Üç Mesele*, Dergâh Yayınları, İstanbul 1984, s. 147.

5 Giovanni Grazzini, *Fellini Fellini'yi Anlatıyor*, çev: Cüneyt Akalın, Afa Yayınları, İstanbul, 1989, s. 24.

6 İsmet Özel, *a.g.e.*, s. 148.

7 Andrey Tarkovski, *Mühürlenmiş Zaman*, çev: Füsün Ant, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008, s. 89-92.

8 Andrey Tarkovski, *Şiirsel Sinema*, çev: Ebru Kılıç, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2009, s. 41.

tefekkür edebilecek bir idrak seviyesine ulaşabilmek; bunu sağlayacak bir eğitime de ihtiyaç olduğu çok açık değil mi?

Görsel, işitsel temalar kullanılarak yapılan tasvirler elbette edebiyatın yazı diliyle de oluşturulabilir. Böyle bir eser, görsel sanatlardaki kadar mutlak olmasa da okurun belleğinde görüntüler oluşturur. Her okurun manevi ve bilişsel yetkinliğine, duyuşsal kalibrasyonuna göre değişebilen algılar, imgelerdir bunlar. “Nesirler özel bir niteliğe sahiptir. İmge dağarcıkları okurun duyuşsal deneyimine dayanır. Dolayısıyla şu ya da bu sahne ne kadar ayrıntılı gelişirse gelişsin, okur kendi deneyimi ölçüsünde kendi deneyiminin, karakterinin, eğiliminin ve zevklerinin onu görmeye hazırladığı şeyi görür. Nesirdeki en ayrıntılı betimlemeler bile yazarın kontrolünden çıkacaktır, okur bunları öznel olarak algılayacaktır.”⁹ Bu nedenle yazılı dil, çok farklı anlamlara, dolayısıyla yaşam biçimlerine yol açmaktadır. Ancak, anlamı kendi anlayışında mutlaklaştıran zihinler tarafından mutlaklaştırılmaya da elbette ki müsaittir. Ve bu anlayış, görüntünün o sınırlayıcı tabiatıyla birleştirilerek aktarıldığında ya radikal bir kabullenmeye ya da topyekûn bir redde neden olmaz mı?

“Düşgücü de simülasyonla birlikte tarihe karışmıştır” diyor Baudrillard. “Gerçek dünyada da bir zamanlar sinemadakine benzeyen bir tarih olmakla birlikte bugün böyle bir tarihin varlığından söz edilemez. Sinemanın bize sunduğu tarihin tarihsel gerçekle olan ilişkisi, resim alanında klasik gerçekçi tablolarla neo-figüratif tablolar arasındaki ilişkiden fazla değildir. Neo-figürasyon bir yandan nesnel benzerlik ilişkisi kurmaya çalışırken diğer yandan da yeniden canlandırılan nesnelere kesinlikle ortadan kaybolduklarını, yani hipergerçekleştiklerini göstermektedir. Gerçek artık işlemsel bir görünüme sahiptir. Aslında buna gerçek bile denilemez, çünkü çevresinde onu sarıp sarmalayan bir düşsellik yoktur. (...) Gerçek ya da hakikatle bir ilişkisi kalmayan böyle bir uzama geçildiğinde karşımıza tüm gönderen sistemlerinin tasfiye edildiği bir simülasyon çağı çıkmaktadır. (...) Simüle etmek, sahip olunmayan şeye sahipmiş gibi yapmaktır. Bu, sağlıklı bir kimsenin yatağa uzanarak hastaymış gibi yapması değildir. Bir hastalığı simüle eden kişi, kendinde bu hastalığa ait semptomlar görülen kişidir. Simülasyon, ‘gerçekle’ ‘sah-te’ ve ‘gerçekle’ ‘düşsel’ arasındaki farkı yok etmeye çalışmaktadır. Simüle eden kişi gerçekten hasta mıdır, değil midir, bilinemez. Çünkü bu insan gerçek semptomlar üretmektedir. Simüle eden kişiye ne hastasın ne de değilsin denebilmektedir. Simülasyonun en belirgin özelliği, gerçeğin yerini almış modellerden oluşmasıdır.”¹⁰

Çok karamsar bir tablo çiziyor Baudrillard, ancak içinde bulunduğumuz bir durumu da ifade ediyor. Sinemanın, televizyonun çok boyutlu bir kavrayışı mümkün kılan özelliği elbette var. Bilhassa eşzamanlı aktarımlar söz konusu olduğunda, çok

9 Andrey Tarkovski, *Şiirsel Sinema*, s. 40.

10 Jean Baudrillard, *Simülakrlar ve Simülasyon*, çev: Oğuz Adanır, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2014, s. 14-35, 74.

önemli bir işleve sahip olduğu muhakkaktır. Ancak geçmişte yaşamış kişileri, tarihî olayları, kurgusal anlatımla ekrana taşımak o döneme doğrudan temas açısından ne kadar etkindir? Kurgusal bir tarih bize hakikati ne kadar yansıtır? Yaşanılan geçmiş zamanla gösterilen şimdiki zaman arasında hem fiziksel hem de psikolojik ve sosyolojik açıdan oldukça büyük mesafe vardır. Bu mesafe, tarihî şahsiyetleri, mekânları, eşyaları temsil eden, onların yerine kendilerini ikame eden taklitleriyle ve kurgusal bir senaryoyla aşılmaya çalışılır. Geçmiş ile şimdi arasındaki mesafe, taklidî temsilin ve kurgunun başarısı ölçüsünde kapatılır. Hakikatin ne derece ifade edildiğini söyleyebiliriz gösterideki söylemlerde; kim, kim adına, ne üzerine konuşur? Senarist ve yönetmen değil midir gerçeğin yerine kendi söylemlerini, ahlâkî tasavvurlarını, dünya görüşünü ikame ederek konuşan.¹¹ “Bir film görüntüsünün gerçekliği görünüşte gerçekliktir. Uygulamaya geçirme aşamasında yönetmen tarafından seçilmiş, yani yönetmenin konumunun bireyselliğinden doğmuş sözellikleri gözler önüne seren bir düşten, bir arzudan başka bir şey değildir”¹² diyor Tarkovski.

Tarihi ve tarihî şahsiyetleri konu alan romanlarda da kayda geçmemiş zaman-sal boşluklar, duygu ve düşünceler yazar tarafından kendi zannına, dünya görüşüne, ilmî yetkinliğine göre doldurulur. Bu eserleri okurken kimi zaman tahayyülümüze ve idrakimize tahakküm edildiği düşüncesine kapılmaz mıyız? Yazara, nereden biliyorsun o kişinin öyle düşündüğünü ya da duygulandığını, öyle davrandığını, olayın o şekilde gerçekleştiğini demek gelmez mi kimi zaman içimizden? Görsel imgelerle ve sözel dille oluşturulmuş kurgusal tarih ekrana taşındığında, geçmişe ilişkin canlı imgeler kurma imkânını da almaz mı bizden? Sinemada ya da televizyonda gördüğümüz görüntüler yerleşmez mi belleğimize? Bu durum herhangi bir insanın hayatını anlatırken belki bir sorun teşkil etmeyebilir (!); nihayetinde bu bir kurgudur ve yazarının ya da yönetmenin anlayış seviyesinin ve öznel deneyiminin göstergesidir, denilebilir(!). Ancak peygamberlerin hayatı söz konusu olduğunda böyle bir tolerans gösterilebilir mi? “Benim belleğimde oluşan peygamber imajı budur, ben onun böyle düşünmüş, böyle söylemiş, böyle duygulanmış, vs. olduğunu zannediyorum, nihayetinde bu benim kurgumdur”, diyebilir mi bir yazar, bir senarist, bir yönetmen. Foucault, benzerliğin, 17. yüzyılın başlarından itibaren bilginin bir biçimi olarak değil aksine bir yanılma vesilesi, karmaşıklığın kötü ışıklandırılmış alanı, iyice araştırılmadığı zaman karşı karşıya gelinen bir tehlike olarak kabul edildiğini belirtir.¹³ Nakledilen bilgiler çerçevesinde bir peygamber imgesi oluşturulup, bu imgeye benzer en iyi oyunculuk kabiliyeti olan kişi seçilip, kurgusal senaryoyla bir temsil icra edilip ‘peygamberim/niz işte böyleydi’ diyerek onu tanıtma faaliyeti, zanla, öznel tasavvurlarla karıştırılmış kurgusal bir

11 Rıdvan Şentürk, *Postmodern Kaos ve Sinema*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2007, s. 133-134.

12 Andrey Tarkovski, *Mühürleşmiş Zaman*, s. 73.

13 Rıdvan Şentürk, *a.g.e.*, s. 138.

gösteriden öteye geçebilir mi? Zan, zandır; bilgi değeri yoktur. Hakikat, zan ile kirletildiğinde ve bu dinî hakikat olduğunda, tahrif edilen din olmaz mı? Bakıy b. Mahled'in, *Müsned*'inde belirtildiğine göre sadece 38 hadis rivayet eden Talha'ya, neden bu kadar az hadis rivayet edildiği sorulunca şu cevabı vermiştir: "Herkes gibi ben de Peygamber'in meclisinde bulundum ve onun hadislerini dinledim. Ancak onun, 'Her kim bana yalan isnat ederse cehennemdeki yerini hazırlasın', dediğini işittim."¹⁴ Elbette ki Hz. Peygamber'e nispet edilen hadisler, sadece sözlerden ibaret değildir; onun bizzat kendi davranışları ve başkalarında onayladığı davranışlarla ilişkin, hatta ahlâkî ve fizikî bir özellik olarak Hz. Peygamber'e nispet edilen niteliklere ilişkin haberler de hadis kapsamında değerlendirilmektedir.¹⁵ Dolayısıyla Hz. Peygamber'in hayatının görsel olarak anlatımı, İslam'daki tasvir yasağından öte bu açıdan değerlendirilmelidir.

Sinemada ya da televizyonda oyuncu, kendisini, temsil ettiği karakterin yerine ikame edip ne kadar iyi canlandırır inandırıcılığı o nispette artıyor. Bu, tarihî bir kişilikse seyircilerin belleğinde, gerçek kişinin yerini almış o model, onun hal ve davranışları, söylemleri yer alıyor. Seyirci, gösterilenin bir kurgu olduğunu biliyor elbette ancak seyrederken bu şurdan yoksundur. Bir vecd halinde geçmiş gibi hareket eden görüntülere kaptırıyor kendini. Film, gerçek ile sahte arası bir atmosferde düşünceleri zorlamadan neredeyse hiç devreye sokmadan hep görselliği kullanarak veriyor mesajını. "Dil sistemlerinin gücü" diyor J. Monaco, "gösterge ile gösterilen arasında büyük farkın olmasıdır; filmin gücü ise bu farkın olmayışındadır."¹⁶ Böylelikle model ile gerçeklik arasında fark sıfırlandığında –ki filmin başarısı buradadır– model, gerçeğin yerine ikame oluyor ve gerçek siliniyor ya da yabancılaşıyor. Seyircinin belleğinde oyuncunun görüntüsü, hal ve tavrı yer ediyor. Neden tahayyülümüzü oyuncu işgal etsin? "Yabancılaştırma, nereden bakılırsa bakılsın nihilizmin zirve noktasıdır. Oyuncu, belirli bir aksiyonu belirli bir durumda gerçekleştiriyor. Fakat metni, oyunu, bütün bir sahnelemeyi aksiyonunun hükmü altına alarak başka türlü de olabileceğini göstermeye mecbur kalıyor. (...) Öyle ki onun oyunu diğer imkânların da var olduğunu hissettiriyor ve kendisi muhtemel varyasyonlardan sadece birini sergiliyor" diyor Bertolt Brecht.¹⁷ Böylelikle modelin şahsında hakikat, beğeniye açık muhtemel varyasyonlardan biri olarak seyirlik bir nesneye dönüşüyor.

Majid Majidi, Hz. Peygamber'in çocukluğunu anlatan filmiyle ilgili kendisiyle yapılan bir röportajda şunları söylüyor: "Aslında gerçek Peygamber'i İslam dünyasına ve tüm dünyaya tanıtmak, gerçek bir İslam kıraatinde bulunmak istedim; ha-

14 Bakıy b. Mahled, *Müsned*, Mukaddime 87, Aktaran: Mehmet Görmez, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2000, s. 191.

15 İsmail Lütfi Çakan, *Hadis Usûlü*, İFAV, İstanbul, s. 25.

16 Rıdvan Şentürk, *a.g.e.*, s. 168.

17 Rıdvan Şentürk, *a.g.e.*, s. 143.

şin filmlerden, terör algısından uzaklaştırarak gerçek İslam'ı tanıtmak istedim.”¹⁸ Gerçekten çok önemli, çok ihtiyaç duyduğumuz bir çalışma. Ancak böyle bir çalışmada mutlak bir gerçeklikten, benzersiz, tekrarlanamayan bir hakikatten bahsedilebilir mi? Böyle bir anlatımının başka alternatifleri elbette ki olacaktır; böyle bir durumda daha iyi, daha doğru diye nitelenen ne ve kim olacaktır? Hakikat, kötü varyasyonlarında da sahnelendiğinde görüntü kirliliğine ve ardından duyarsızlaştırmaya, sıradanlaştırmaya da yol açmaz mı? Ayrıca yönetmen tarafından yeniden inşa edilen bir peygamber ve İslam için ‘gerçek’ nitelemesi, olsa olsa öznel bir hakikate/doğruluğa/gerçekliğe atıfta bulunur. Artık o, yönetmenin iç dünyasında yeniden ürettiği ve görüntüler aracılığıyla dışsallaştırdığı öznel bir gerçekliktir. Bu öznel gerçekliğin, nesnesine mutabakatından bahsedilebildiği yerde nesnel bir hakikatten söz edebiliriz. Nesnesi nedir, kimdir? İnsan bedenden, suretten mi ibarettir ki anlatılanlar üzerinden bir portresi ortaya konulabilsin ve o portreye en çok benzeyen bir insan aracılığıyla yeniden canlandırılınsın? Ruh değil midir bedene anlam kazandıran? Benzerlikteki ölçüt nedir ayrıca? Peki ya İslam, gerçek İslam dediğimiz şey nedir, nerededir?

Gerçek ile gerçek olmayanın birbirine karıştığı, her şeyin imgeden geçerek görülür hale geldiği, görüntünün nesnesinin yerine ikame edilerek tüketildiği bir dünyaya açıyor bizi televizyon ve sinema. Taklit görüntülerle gerçek ile kopya, doğru ile yanlış farkı silikleşiyor.¹⁹ Varlıksal içeriğin ters-yüz olduğu böyle bir ortamda Hz. Peygamber’in taklit görüntüsünü sunmanın kazanımları ve kayıpları üzerinde daha derinlikli düşünmeye ihtiyaç var.

Hz. Peygamber’i rüyada görmenin müstesna bir yeri vardır müminlerin yaşamında. İlahî bir lütfu ifade ettiği gibi manen kat edilmiş bir seviyeyi de gösterir böyle rüyalar. Görenler, tekrar görememe endişesiyle bu ilahî lütfu paylaşmak dahi istemezler. Onu rüyada görenlere sormuş olsaydık, yaşayan insanlar arasında ona benzeyen birini gösterebilir misiniz, diye nasıl bir karşılık verirlerdi? Her müminin belleğinde onun, taklit görüntülerle tüketilmemesi gereken özel bir yeri vardır. “Her kalbin onu seyredışı başkadır” diyor Leyla İpekçi bir yazısında ve devam ediyor: “Eğer sevilen ve övülen Sevgili her kalpte canlı ise, gönüllerin bir sultanı var ise, Onu bir eserde yeniden yapılmış bir surete hapsedmek, herkesin onu aynı şekilde görmesine yol açar. Oysa gerçekte, herkes başka görür. En Sevgili’yi ne kadar seven varsa, o kadar tahayyül biçimi vardır.”²⁰

Hz. Peygamber’i, İslam’ı görsel olarak anlatmak deyince, 1500 yıl öncesinin

18 Sonpeygamber.info. “Majidi: Fimlerimde Sırât-ı Mustakim Üzere ilerliyorum”, Çevrimiçi: <http://sonpeygamber.info/majid-majidi-fimlerimde-sirati-mustakim-uzere-ilerliyorum>

19 Süreyya Çakır, “İmaj, Gösteri ve Tüketim Toplumunun Eleştirel Analizi: İmaj Katili”, Çevrimiçi: <http://iletisimdergisi.gsu.edu.tr/article/view/5000004812>, s.80.

20 Leyla İpekçi, “Sinemanın Dilinde ‘En Sevgili’”, Çevrimiçi: http://www.zaman.com.tr/leyla-ipekci/sinemanin-dilinde-en-sevgili_2092033.html

fiziki şartlarını ve o şartlarda yaşayan insanları, İslam tarihinin olaylarını ekrana taşımak anlaşılıyor. Hz. Peygamber'i anlatmak, hazır malzemeyi işleyip, senaryolaştırıp beyaz perdeye aktarmak mıdır? Onun biyografisi ekrana taşındığında tanıtılmış mı olacak? Belirli tarihler aralığında meydana gelen belirgin olaylar ve savaşlarla örülü bir biyografi, bir peygamberi tanıtır mı? Belki siyer kitaplarının ilmî araştırmalar, örgün ve yaygın eğitimde ders kitabı dışında okunmamasının nedenlerinden biri de bu biyografik anlatımların yetersizliğidir. Elbette sevdiğimiz bir insanın yaşam kronolojisini merak ederiz; bunu bilmek, bilme açısından bize zevk ve heyecan verir. Kimi zaman içsel bağlılıklar, ilişkiler kurarız. Ancak yaşamımızda bir karşılığı yoksa ders kitapları arasına sıkıştırılmış, not almak için ezberlenen bilgiden ya da bir başkasının hayatı olarak seyirlik malzemedan öteye ne kadar geçebilir? Örneğin Hz. Peygamber'in yetimliği, öksüzlüğü, yetimsek aynı şartları paylaşmış olmak açısından bir yakınlık sağlar belki ama asıl onun yetimlere karşı tutumunun, her insanın yaşamında bir karşılığı vardır. Onun biyografisine ilişkin en tartışmalı konu olan çok evliliğinin bizim yaşamımızda bir karşılığı yoktur; lakin onun kadınlara, üstelik de farklı karakter ve yaştaki eşlerine karşı bir eş olarak tutumunun, üzerinde emeği olan kadınlara karşı tavrının bir karşılığı vardır her erkeğin yaşamında. Onun savaşlarının değil davasının karşılığı vardır bizim yaşamımızda; bu davayı idrak edemezsek, düşmanla savaş esnasında öldürülmek üzereyken teslim olarak Kelime-i Şahadet getiren bir kimseyi öldürdüğünü söyleyen Üsâme İbn Zeyd'e Peygamberimiz'in, "Ey Üsâme! Lâ ilâhe illallah dedikten sonra adamı öldürdün mü?"²¹ diye büyük bir üzüntüyle sormasını ve bunu defalarca tekrarlamasını anlayamayız. Dolayısıyla bugünün Müslümanlarının birbirinin malına, canına, namusuna kastetmesini ve bütün bir insanlığa yapılan zulmü engelleyecek çözümler üretemeyiz.

Kur'an-ı Kerim'de geçmiş peygamberler tanıtılırken onların tevhid davalarından, karakterlerinden, teslimiyetlerinden ve küfürle olan mücadelelerinin niteliğinden bahsedilir. Dolayısıyla Hz. Peygamber'i tanıtmak, onun taklit görüntüsü aracılığı ile değil öğretilerinin, ahlâkının bugün yaşayan Müslüman'ın yaşam tarzına düşmesi gereken yansımalarıyla olmalıdır. Sanat, yaratıcıyı ya da yaratılmışı taklit değil yaratmaya öykünme²² ise ve edebiyat ve sinema bir tebliğ görevi üstleneneke eğer, Hz. Peygamber'in ahlâkının ve tebliğ ettiği dinin, bugünün insanının yaşamına düşmesi gereken yansımalarını göstermelidir. "İslamiyet, kitaplarda okunan değil yaşanan bir hakikat olduğu ölçüde kıymet kazanacaktır. Biz onu bir sahabe'nin, bir velinin veya geçmişteki herhangi bir kahramanın hayatından ziyade kendi hayatımızda görmeliyiz. Bugünün insanı, bugünün problemleri karşısında İslam'la yüz yüze gelmelidir"²³ diyor Erol Güngör.

21 İmam Nevevî, *Riyâzu's-sâlihîn*, Cilt 3, trc. ve şrh: M. Yaşar Kandemir vd, No: 394, Erkam Yayınları, İstanbul, 2005.

22 Sadık Yalsızuçanlar, *a.g.e.*, s. 37.

23 Erol Güngör, *İslam'ın Bugünkü Meseleleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1991, s. 121.

Hız. Peygamber, elçidir, hakikatin tebliğcisidir. Eğer onun hayatı görselleştirmek isteniyorsa bu, onun izi olmalıdır. Dindar bir karakter ya da tarihi kişiler değil bir tavır, bir fikir, bir bakış açısı, bugünün insanının İslam'la yüzleşmesi olmalıdır ekrana yansıtılan. "Düşünceyi, rüyayı göstermemi sağlayacak bir montaj ilkesi arıyorum"²⁴ diyor Tarkovski bir söyleşisinde. Hız. Peygamber'in sözleriyle, davranışlarıyla, onaylarıyla göstermeye çalıştığı hakikatleri göreceğ bir göze ve gösterecek bir üsluba ihtiyacımız var.

Bugünün insanının Hız. Peygamber'le iletişime geçmesini sağlayacak görsel temalardan oluşan anlatım gerekli. Ancak bu, geçmiş zamana ilişkin kostümlerin, çevre düzenlemelerinin yeniden inşa edildiği bir mekânda, seyirciye 'ne kadar güzel canlandırılmış' dedirtecek taklidi görüntülerle, hakikati tahrif eden kurgularla yapılmamalı. Biyografik veriler üzerinde görsel düşünebilmek, bu yolla elde edilen kavrayışı günümüzün yaşam koşulları içinde yeniden üretmek ve bunu sunabilmek; böyle bir anlatıma ihtiyacımız var. Bu, ister sinema yahut diğer görsel sanatlar isterse edebiyat aracılığı ile yapılsın, biyografiden öte bir şey olur elbette. Ancak muhatabın belleğinde hakikate ilişkin görsel anılar oluşturabilir. Geçmiş, bir başkasının hayatı dahi olsa bizim için anı seviyesine geldiğinde mesafeler kalkmaya başlar. Böyle bir anlatımı, gerçekliği yeniden inşa ederek değil, Sadık Yalsızuçanlar'ın da ifade ettiği gibi "bir iç dünya tecrübesi yaşamak ve bunu dışsallaştırmak"²⁵ suretiyle gerçekleştirebiliriz. Aksi takdirde yapılan çalışmalar, görsel de olsa, akademik çalışmalar gibi nakilden öteye geçemez. Anlatanın iç dünyasında yankı uyandırmayan nakillerin, muhatabın iç dünyasında bir yansıma oluşturması beklenebilir mi? "Bana öyle geliyor ki dünyayı değiştirmeden önce insanın kendini değiştirmesi gerekiyor" diyor Tarkovski ve ekliyor: "Manevi varoluşunu, iç dünyasını başka faaliyetleriyle eşzamanlı olarak, uyum içinde, sessizce değiştirmesi gerekiyor. Belki de en büyük suçumuz kendi kendimizi değiştirmeden başkalarını değiştirmek, başkalarına öğretme girişiminde bulunmamız, 'dünyayı sanat yoluyla değiştirmek' çabasına girmemiz."²⁶

Öncelikle amel için, bir hakikat tasavvuru oluşturarak 'insan' olmak için öğrenilmesi gereken dinî bilgiler, maalesef bugün meslek için öğreniliyor, başkalarına aktarmak için ezberleniyor. Bu nedenle bizi dönüştürmüyor. İçimizde değil dışımızda yer açıyoruz İslam'a ya da vicdanımızın derinliklerine gömdüğümüz, yeşermesine izin vermediğimiz imana hapsediyoruz onu. Bu nedenle kalıplaşmış İslam(!) algısıyla ürettiğimiz içeriksiz tutumlarla tepki veriyoruz değişen şartlara. Bugünün Müslümanlarının içinde bulunduğu ahlâki uçurum, bir trajedi değil midir? "Trajedi, manen güçlü de olsa bir adamın katil olmasıdır. Bu ruhun

24 Andrey Tarkovski, *Şiirsel Sinema*, s. 116.

25 Sadık Yalsızuçanlar, *a.g.e.*, s. 265.

26 Andrey Tarkovski, *Şiirsel Sinema*, s. 120.

trajedisidir” diyor Tarkovski.²⁷ Bu trajediyi ve bu durumdan kurtaracak hakikatin ipuçlarını gösterebilecek güce sahip midir sinema? Bu güce gerçekten ihtiyacımız var.

Denilebilir ki “Benim sözlerimi işitip, ezberleyip öğrendikten sonra başkasına ulaştırana kimselerin Allah yüzünü ağartsın”²⁸, “Burada bulunanlar işittiklerini burada bulunmayanlara iletin. Sözlerimi dolaylı yoldan işiten nice kimse, bizzat benden işiten kimseden daha iyi anlayıp belleyebilir”²⁹ buyurmuyor mu Peygamberimiz? Elbette; ancak burada sırf nakletmek için değil, o bilgiyle yaşamak için öğrenmek ve kendi yorumumuzu bir başkasına dikte etme, kendi yorumlarımızı, anlayışımızı Peygamber sözü diye nakletme tehlikesinden korunmak için de sözü değiştirmeden aktarmak anlamı vardır. Dolayısıyla anlamak ve yaşamak için üzerinde düşünülmemeyen bilgi, sahibini dönüştürmemekte. Bu nedenle bilenlerle bilmeyenler arasında ahlâkî mesafe kapanmakta. Oysa Kur’an-ı Kerim’de, “İşte böylece siz insanlara şahit olasınız, Rasul de size şahit olsun diye sizi, ifrat ve tefritten uzak dengeli bir ümmet yaptık” (2/143) buyuruluyor. Şehîd, “hazır bulunmak, maddî ya da manevî olarak müşahade etmek, tanıklık yapmak” anlamına gelen şahadet masterından türetilmiştir. Şehîd, “tanık” anlamına geldiği gibi “örnek” anlamına da gelir.³⁰ Kur’an-ı Kerim’de müminlerden, hakikate tanıklık eden, ifrat ve tefritten uzak, dengeli, örnek bir toplum olmaları isteniyor. Böyle bir toplum, bir ekrandan izlenecek hayatlarla değil, bizzat yaşamın içinde gerçekleşecek örneklikle tesis edilebilir.

Bu tebliği yazarken hep hatırıma gelen bir âyet ve belleğimi işgal eden bir olay vardı. Resûlullah’ın vefatı ve bazı sahabelerin onun ölümünü kabullenemeyişleri... Hz. Ebu Bekir’in ağlaşanlara hitabı, sonra “Ey insanlar! Muhammed’e tapınan kim ise bilsin ki gerçekten o ölmüştür. Allah’a kul olan ve ona ibadet eden kimse bilsin ki Allah Hayy’dır ve asla ölmez” diye seslenişi ve ardından şu âyeti okuması: “Muhammed ancak bir peygamberdir. Ondan önce de peygamberler geçmiştir. Ölür veya öldürülürse geriye mi döneceksiniz? Geriye dönen, kendisi için dönmüş olur, bu tavır Allah’a hiçbir zarar vermez. Allah şükredenlerin mükâfatını verecektir.”³¹

Evet, Allah’ın sevgili elçisi, insanlıkta zirve şahsiyet kendisine verilen görevi en güzel şekilde yerine getirdi, hakikati tebliğ etti, Müslüman bir toplum oluşturdu. Buna şahitlik etti ashabı. Ve hem o zamanın hem de kendisinden sonraki bütün zamanların insanlarına iki rehber bıraktı: Allah’ın Kitab’ı ve kendisinin Sünnet’i.

Bir gün Sevgili Peygamberimiz, Enes b. Malik’e şöyle demiştir: “Yavrum! Eğer

27 Andrey Tarkovski, Şiirsel Sinema, s. 187.

28 Ebu Davûd, 24, İlim 10, Aktaran: Mehmet Görmez, a.g.e., s. 14.

29 Buhârî, 32, Aktaran: Mehmet Görmez, a.g.e., s. 12.

30 Mustafa İslamoğlu, *Üç Muhammed*, Denge Yayınları, İstanbul, 2004, s. 234.

31 Muhammed Hamidullah, *İslam Peygamberi*, Cilt 2, çev: Salih Tuğ, İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1993, s. 1104; Âl-i İmrân Suresi, 144.

gücün yetiyorsa hiçbir zaman, hiç kimseye karşı kalbinde bir kötülük bulunmasın. Yavrum, işte bu benim sünnetimdir. Her kim benim sünnetimi ihya ederse beni seviyor demektir, beni seven de cennette benimle birlikte olur.”³² Bir sünneti ihya etmek, yaşamak yani ahlâk edinmek, hayatın içinde elle tutulur, gözle görülür hale getirmek ve bunu niçin yaptığını bilmek ve fark ettirmek; Hz. Peygamber’i, onun hayatını en iyi anlatım olsa gerek.

“Vahiyle ve hakikatle epistemolojik değil ontolojik ilişki kurabilmenin yegâne vasıtası şiir ve şiirsel duyuş, kavrayış ve varoluş biçimidir”³³ diyor Yusuf Kaplan. Belki sinema, Hz. Peygamber’in Sünnet’inin ihya edildiği şiirsel bir görüntü sunabilir, onun izini gösterebilir bugünün insanına.

Bizler, Müslümanlar olarak İslam’la yüzleşebilir, onu içselleştirebilirsek eğer yapıp ettiklerimiz, tutum ve davranışlarımız, azalarımız ve dahi eserlerimiz bu tanımaya tanıklık edecektir. Böyle bir tanıklık gerçekleştiğinde, yer-gök şahit olacaktır buna. Taklit imajlara gereksinim kalmadan.

32 Tirmizi, 39, İlim 16, Aktaran: Mehmet Görmez, *a.g.e.*, s. 228.

33 Yusuf Kaplan, “Sinemanın Hakikatinden Hakikat/in Sinemasına İmaginatif Bir Düşünme Çabası”, *Hakikatin Sineması*, ss. 11-44, s. 24.

Abstract

Siyar, a biography; special meaning in work that deals with the 63-year life of the Prophet of Islam. Visual, this biography is told with visuals. Siyar and visual indicates first as the Prophet. It appears to be projected on the screen of the Prophet's life and the subject often discussed in this regard. Whereas this addressees of the mass forming an image on the screen in his brain goes into each category of visual expression. The biography written narratives and visuals to create vivid images in the mind of the reader using visual themes, visual imagination can create a much larger cinema. Because we see the truth of something, it can limit our imaginary picture is drawn to show the truth. Siyar be able to move the visual field, to set up vivid images in the mind and it requires the ability to transfer the external field. I care about the effect of converting such an experience. However it created a Prophet of images within the framework of the transmitted information, the image of the chosen people is the best acting ability is similar, whether performing a representative of a fictional scenario 'Prophet' work that was the case, saying it out of her promotional activities, the subjective imagination with mixed on the danger of going beyond a fictional show it should be considered.

Bibliyografya

- Baudrillard, Jean, *Simülakrlar ve Simülasyon*, çev: Oğuz Adanır, Doğu Batı Yayınları, Ankara, 2014.
- Çakan, İsmail Lütfi, *Hadis Usûlü*, İFAV, İstanbul.
- Çakır, Süreyya, “İmaj, Gösteri ve Tüketim Toplumunun Eleştirel Analizi: İmaj Katili”, Çevrimiçi; <http://iletisimdergisi.gsu.edu.tr/article/view/5000004812>
- Görmez, Mehmet, *Sünnet ve Hadisin Anlaşılması ve Yorumlanmasında Metodoloji Sorunu*, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara, 2000.
- Grazzini, Giovanni, *Fellini Fellini’yi Anlatıyor*, çev: Cüneyt Akalın, Afa Yayınları, İstanbul, 1989.
- Gülşen, Enver, *Sinemanın Hakikati*, Külliyyat Yayınları, İstanbul, 2011.
- Güngör, Erol, *İslam’ın Bugünkü Meseleleri*, Ötüken Neşriyat, İstanbul, 1991.
- Hamidullah, Muhammed, *İslam Peygamberi*, Cilt 2, çev: Salih Tuğ, İrfan Yayıncılık, İstanbul, 1993.
- Izutsu, Toshihiko, *İbn Arabî’nin Füsûs’undaki Anahtar Kavramlar*, çev: Ahmed Yüksel Özemre, Kaknüs Yayınları, İstanbul, 1999.
- İbn Arabî, *Füsûsu’l-Hikem*, çev: Ekrem Demirli, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2013.
- İbn Arabî, *Fütûhât-ı Mekkiyye*, Cilt 1, 2, 8, çev: Ekrem Demirli, Litera Yayıncılık, İstanbul, 2006.
- İmam Nevevî, *Riyâzu’s-sâlihîn*, Cilt 3, trc. ve şrh: M. Yaşar Kandemir vd, Erkam Yayınları, İstanbul, 2005.
- İpekçi, Leyla, “Sinemanın Dilinde ‘En Sevgili’”, Çevrimiçi; http://www.zaman.com.tr/leyla-ipekci/sinemanin-dilinde-en-sevgili_2092033.html
- İslamoğlu, Mustafa, *Üç Muhammed*, Denge Yayınları, İstanbul, 2004.
- Kaplan, Yusuf, “Sinemanın Hakikatinden Hakikat/in Sinemasına İmaginatif Bir Düşünme Çabası”, *Hakikatin Sineması*, s. 11-44.
- Özel, İsmet, *Üç Mesele*, Dergâh Yayınları, İstanbul, 1984.
- Sonpeygamber.info. “Majidi: Filmlerimde Sırat-ı Mustakim Üzere İlerliyorum”, Çevrimiçi; <http://sonpeygamber.info/majid-majidi-filmlerimde-sirati-mustakim-uzere-ilerliyorum>
- Şentürk, Rıdvan, *Postmodern Kaos ve Sinema*, İz Yayıncılık, İstanbul, 2007.
- Tarkovski, Andrey, *Mühürlenmiş Zaman*, çev: Füsun Ant, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2008.

Tarkovski, Andrey, *Şiirsel Sinema*, çev: Ebru Kılıç, Agora Kitaplığı, İstanbul, 2009.

Yalsızuçanlar, Sadık, *Rüya Sineması*, Kırkambar Yayınları, İstanbul, 1998.

Yenen, Halide, “Sühreverdî Üzerine Çalışmalar -I- Huzûrî Bilgi”, *Kutadgubilig Felsefe Bilim Araştırmaları*, Sayı 15, Mart 2009, s. 113-134.